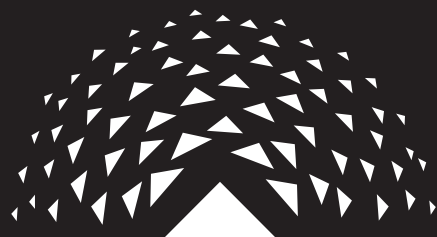

KKI

4:1

Mi a jelentősége
Abu Bakr al-Bagdádi
halálának
a dzsihádisták terrorizmus
jövője szempontjából?

KKI 4:1

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2019

Szerkesztő:

Wagner Péter – Külügyi és Külgazdasági Intézet

Csiki Varga Tamás – NKE EJKK Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

Szalai Máté – Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapesti Corvinus Egyetem

Tálas Péter – NKE EJKK Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

Wagner Péter – Külügyi és Külgazdasági Intézet

Szöveggondozás és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

Fotó:

Flickr

<https://www.flickr.com/photos/lestudio1/48967893868/in/photolist-NncFBE-NPLu4x-NncEs5-MRSNAf-NDruT3-NFWWxP-MRSLtu-MRUB5e-NQ4bge-WLysz4-2hB8fRL-2hB8fQd-2hB97uw-Qu78H6-PcP15h-NPLmNa-NnZAbh-8VVDmX-8VYGCE-v4csWw-NGwmfx-NnL2rf-MSr4qw-MSahyr-NM3KJ7-NGgzDM-MSc47d-MSbXRd-NDKvpN-MSbTUq-MRVoxP-MRVobM-MRVoaz-MRvikK-NLMTMS-NQ4qmD-NQ4p7V-MRUCfa-MRUzGz-NLMLJd-NDJrhm-NFXdAa-MRC6WB-NFX9CR-MRC1AX-MRSSH3-NncH5Q-NPLtte-MRSMi5-MRSJuu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik, és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

A sorozatban eddig megjelent kiadványok

2019/16. [Miként reagáltak a jelentősebb nyugat-európai országok az északkelet-szíriai török offenzívára?](#)

2019/15. [Milyen hosszú távú következményei lesznek az iraki tüntetéseknek?](#)

2019/14. [Mi lehet Törökország célja az újabb szíriai művelettel?](#)

2019/13. [How Do You See the Future of the Gulf Cooperation Council Integration Format?](#)

2019/12. [Valóban a realizmus eszköztára a leghatékonyabb a világpolitikai folyamatok megértéséhez a Trump-korban?](#)

Régebbi számaink elérhetőek a [KKI honlapján](#).

A Külügyi és Külgazdasági Intézet 4:1 című sorozatában négy kutató válaszol röviden ugyanarra – a nemzetközi politikát és gazdaságot érintő – kérdésre. Célunk a magyarországi tudományos viták elindítása és a szakértők közötti párbeszéd elősegítése. E számunkban a következő kérdésre kerestük a választ: „Mi a jelentősége Abu Bakr al-Bagdádi halálának a dzsihádisták terrorizmus jövője szempontjából?”

SZALAI MÁTÉ

Abu Bakr al-Bagdádi likvidálása fontos lépés lehet ugyan a globális dzsihádisták mozgalom elleni küzdelemben, ugyanakkor a jelenlegi tudásunk szerint mérföldkőnek legfeljebb csak szimbolikus értéke miatt tekinthető.

Terrorista szervezetek lefejezésének a hatásával [számos különböző kutatás](#) is foglalkozott az elmúlt években, és a legtöbb nem feltétlenül pozitívan értékelte a gyakorlatot. A vezető kiiktatása általában három esetben bír pozitív hatással a nemzetközi közösség számára: ha az meggyengíti a csoport tagjainak a merényletek elkövetésére való képességét; ha kommunikációs problémákat okoz (elsősorban a hálózaton belül); vagy ha a meggyilkolt vezető utódja mérsékeltebb, békülékenyebb politikát folytat. Azonban egy ilyen akció következményeit a terrorista szervezet [két módon is minimalizálhatja](#): a társadalmi támogatottsága erősítésével vagy a működése intézményesítésével – vagyis a személyes kapcsolatoknak és a parancsnokok szerepének a csökkentésével. Ebből kifolyólag egy kieroszakolt vezetőváltás akár pozitív hatással is járhat egy terrorista hálózat életében: például ha a „mártírságot” sikerül kommunikációs eszközként felhasználnia és támogatást gyűjtenie, illetve ha az utódlási folyamat sikere következtében a szervezet intézményeibe vetett bizalom növekszik.

Ennek megfelelően tehát két szemponton múlik a likvidálás értéke: az adott hálózat szerkezetén (és a vezető abban elfoglalt szerepén), valamint a vezetőség túlélő tagjain. A mostani esetre vetítve ez egy vegyes, de a nemzetközi közösségre nézve inkább negatív képet rajzol fel Abu Bakr al-Bagdádi halála kapcsán.

Az Iszlám Állam (ISIS) – az al-Káidához hasonlóan – egy, a végrehajtást tekintve decentralizált transznacionális hálózatként működött. Ez [számos okból](#) is előnyt jelentett a szervezetnek: a külvilág számára átláthatatlanabb és kevésbé kiszámítható aktivitással járt, ráadásul a lebukás esélye is csökkent, hiszen az erőforrások mellett az információnak a határokon átívelő áramlása jelenti a lelepleződés legnagyobb veszélyét a terroristák számára. Mindez nemcsak azt jelenti, hogy nem al-Bagdádi döntött minden operatív kérdésben, de azt is, hogy gyakran akár nem is tudhatott róluk.

Ebből következően nem biztos, hogy a dzsihádisták vezető kiiktatása gyakorlati szempontból bármilyen változást is hoz az Iszlám Állam életében. Az ISIS globális hálózata él és virul, a Bagdádi által korábban szorosabban irányított iraki–szíriai magszervezet helyi sejtjei pedig már ismét a [visszaerősödés folyamatában](#) vannak. Ráadásul kommunikációs szempontból Bagdádi mártírságából a fizikai

visszaszorulását követően is professzionális médiajelenlétre képes hálózat könnyen tud majd profitálni. Egy új vezetőt pedig a saját legitimitásának az erősítése nagyobb merényletek megszervezésére ösztönzi, ami rövid távon a nemzetközi biztonsági helyzet romlásával járhat.

A másik szempontból viszont a „kalifa” karizmatikus személye nagy előnyt jelentett az Iszlám Államnak, és nem biztos, hogy azt a vezetőség túlélő tagjai pótolni tudják. Oszáma bin Ládén 2011-es halálát követően az al-Káida éppen Bagdádi miatt került PR-hátrányba (Ajmán al-Zaváhiri ugyanis egyáltalán nem tudott megfelelni a kommunikációs szerepének) – ezen most javíthatnak az afganisztáni–pakisztáni központú hálózat tagjai.

S így jutunk el a kérdés megválaszolásának a legaggasztóbb részéhez. Még ha az Iszlám Állam meg is gyengülne Bagdádi kiiktatása miatt (ami a fentiek fényében egyáltalán nem magától értetődő), könnyen lehet, hogy az csak a globális dzsihádisták mozgalmon belüli átrendeződéshez vezet, nem magának a mozgalomnak a kifulladásához. Az ISIS esetleges visszaszorulása utáni űrt az al-Káida és más, nemzeti/helyi alapon szerveződő dzsihádisták csoportok fogják betölteni, mint például a szíriai Hajat Tahrír al-Sám (HTS). A globális dzsihádisták hálózatok felszámolásához nem lesz elég a vezetők kiiktatása vagy az ellenük irányuló fegyveres beavatkozások megindítása, hanem kell hozzá a szervezetek létrejöttének megágyazó politikai, gazdasági és társadalmi okok felszámolása – ez utóbbiban pedig sem a helyi szereplők, sem a nemzetközi közösség tagjai nem jeleskednek.

TÁLAS PÉTER

A nagy terrorszervezetek vezetői likvidálását követően rendre vita indul arról, hogy vajon mekkora jelentősége van a haláluknak. Így volt ez Oszáma bin Laden 2011. május eleji pakisztáni kivégzését követően, s valószínűleg így lesz Abu Bakr al-Bagdádi halála kapcsán is. Vannak, akik csupán szimbolikus jelentőséget tulajdonítanak az ilyen célzott likvidálási akcióknak, mások viszont úgy vélik, a vezetők kiiktatása rendkívül komoly csapást jelent mind szervezet, mind a hozzá kapcsolódó csoportok számára.

Bagdádi halála kapcsán – paradox módon – mindkét álláspont képviselőinek igazuk lehet.

Abu Bakr al-Bagdádi volt az utolsó tagja az ISIS negyvenhárom alapító vezetőjének – a többiek már korábban életüket veszítették. Az ISIS – a kvázi állam – már két éve megsemmisült, tagjai egy része más szervezethez csatlakozott, „a tájba beolvadva” visszahúzódott, illetve külföldre távozott, hogy ott várjon az újabb dzsihádisták lendületig. Vagyis Bagdádi halálának ebből a szempontból valóban csak szimbolikus a jelentősége, s csupán egy utolsó szöveget jelent az ISIS koporsójában. Ráadásul – tehetik hozzá a szkeptikusok – az amerikai védelmi minisztérium és az ENSZ adatai szerint Szíriában és Irakban továbbra is még húszezer dzsihádisták harcos bujkál, nem is beszélve arról, hogy a szervezetnek

kisebb, de virágzó terrorista „leányvállalatai” vannak Nyugat-Afrikában, Afganisztánban és Kelet-Ázsiában, sőt sejtek szintjén megmaradtak azok a kis csoportok is, amelyek a jövőben is merényleteket követhetnek el. Vagyis Bagdádi halála a dzsihádista terrorizmus vége szempontjából sem túl jelentős esemény.

Ha azonban valóban ennyire jelentéktelen tény lett volna, illetve lenne, akkor 2014 novembere és 2019 októbere között aligha keltették volna oly sokszor és annyira forrásból az ISIS-vezér halálhírét, mint tették: [2014 novemberében](#), [2015 áprilisában](#), [2016 júniusában](#) és [októberében](#), [2017 júliusában](#), valamint most, 2019 októberében – hogy csak a legismertebb híradásokat említsük. Ezek azt jelzik, hogy Bagdádi halálának szimbolikus értelemben egyértelműen nagy jelentőséget tulajdonítottak. Nem véletlenül, hiszen az ISIS kalifátusa Abu Bakr al-Bagdádi személyes projektje volt, így sorsa a „legyőzhetetlen ISIS” narratívájának végére is elég határozott és látványos pontot tett. Likvidálásával az Amerikai Egyesült Államok azoknak a dzsihádistáknak küldött elég kemény és határozott üzenetet, akik számára kulcsfontosságú volt az ISIS-hez és Bagdádihoz való igazodás vagy csatlakozás.

Emellett a terrorizmus-adatbázisok világosan mutatják, hogy az olyan nagy terrorszervezeteknek, mint az ISIS, a Talibán, az al-Sabáb vagy a Boko Haram, döntő szerepük van a világ terrorfenyegetettségében. Az [ESRI](#) adatai szerint 2016 januárjától napjainkig az ISIS-hez kapcsolódott a világ összes terrorista merényletének egynegyede (1097 támadás), a halálos áldozatoknak pedig több mint fele (15.402 fő). Ha az al-Sabáb és a Boko Haram által elkövetett merényletektől eltekintünk, kiderül, hogy a szubszaharai Afrika terrorfenyegetettsége [alig emelkedett a 2007 utáni évtizedben](#). Nem véletlen tehát, hogy a Boko Haram elleni fellépés, 2016 óta jelentősen csökkent a kontinensen elkövetett merényletek, illetve az áldozatok száma. Vagyis az adatok egyértelműen megerősítik, hogy igen komoly jelentősége van annak, ha egy nagy terrorszervezet sikerül meggyengíteni vagy felszámolni, s ennek az egyik lehetséges útja a vezetői likvidálása. Abu Bakr al-Bagdádi halálát ebből a szempontból is a nemzetközi dzsihádista terrorizmus elleni küzdelemben elért jelentős sikernek tekinthetjük.

CSIKI VARGA TAMÁS

Abu Bakr al-Bagdádi feltételezett halála potenciálisan pozitív és negatív következményeket is szülhet.

Mivel a területi entitást már felszámolták, „csupán” Bagdádi halála kapcsán nem beszélhetünk olyan tényezőről, amely önmagában megroppantja az Iszlám Államot, hiszen a terrorszervezet „magjától” távol működő hálózat és a különálló, akár csak ideológiai közösséget vállaló sejtek továbbra is aktívak maradnak. A „szakrális” vezető halála közel sem jelenti a mozgalom végét, mint ahogy a „kalifátusként” berendezkedett egykori földrajzi entitás felszámolása sem jelentette az ISIS végét.

Azonban a „franchise” stratégiai léptékű veszteségként élheti meg a magát politikai és vallási vezetőnek kikiáltó „kalifa” halálát, mert Bagdádi személye egyben szimbólum is volt, amelyet/akit nehéz pótolni. Azon szervezetek esetében, amelyek világszerte hűségesküvel kötelezték el magukat személyesen Bagdádinak, a kötelek halála után formálisan felbomolhatnak. Így a hálózat tagjai és a „mag” közötti kapcsolat tovább lazulhat, sőt maga az ISIS központi szervezete is tetszhalott állapotba kerülhet a szíriai és iraki csoportok és vezetőik folyamatos „kivéreztetése” következtében, bár az ottani szélsőséges harcosok száma még mindig több ezres nagyságrendű lehet.

Emellett az esetleges utódlás körüli bizonytalanság és vita is a szervezetet gyengíti – már akkor is, ha csak az „utód” megtalálásáig lassítja a vezető nélküli állapot a „mag” működését, de különösen akkor, ha frakciók alakulnak, amelyek között hatalmi (és fizikai) harc kezdődik Szíria és Irak szunniták lakta területein.

Kérdés, hogy mennyire képesek „mártírt csinálni” Bagdádiból a dzsihadista propagandában, hiszen az ISIS sikerének az egyik kulcsa 2014 óta a kézzelfogható győzelem – egy, a való világban is létező új kalifátus –, valamint a testet öltött vezető – az új kalifa – volt, és a nemzetközi toborzás szempontjából az utóbbi elvesztése érzékeny pont, egyben a bosszú tekintetében ideális mobilizációs eszköz lehet.

A várható negatív következmények, kockázatok közül számunkra a legfontosabb az lehet, ha „intézményileg” bosszút hirdetnek, vagy annak értelmében *ad hoc* cselekszenek a szélsőséges csoportok, sejtek vagy magányos elkövetők. Az ISIS nemzetközi hálózata, regionális fiókszervezetei és szövetségesei ugyanis az ideológiai kapcsolatukat és motivációjukat megőrzik Bagdádi feltételezett halála után is.

Végül, de nem utolsósorban, az Egyesült Államok igen erősen vitatott Szíria-politikája kapcsán ez az incidens bizonyos mértékig jelzésértékű is lehet: bár formálisan a katonai erők kivonása az elsődleges stratégiai cél, rendelkezésre állnak még olyan eszközök, amelyekkel Washington is bele tud nyúlni a térségben – akár helyi szinten – zajló eseményekbe is. A különleges erők fedett akciói csak az egyik ilyen eszközt jelentik más precíziós csapásmérési lehetőségek mellett.

Mivel 2014 óta már számos alkalommal próbálták likvidálni a szélsőséges vezetőt, az akció időzítését nem gondolom annyira tudatosnak, hogy annak éppen a szíriai konfliktus jelenlegi szakaszában kellett történnie; reálisabbnak tűnik, hogy a sok próbálkozás után most járhattak sikerrel az amerikai különleges erők. Donald Trump elnök számára azonban belpolitikai téren kétségtelen hasznot jelenthet, egy olyan eredményt, amelyet az első elnöki ciklusa eredménylistáján előkelő helyen szerepeltethet, és az újrávalasztási kampány során is felhasználhat.

WAGNER PÉTER

Abu Bakr al-Bagdádi valószínűsíthető halála rövid távon felüdülést hoz az épen romokban heverő amerikai Közel-Kelet-politikának. Végre egy egyértelmű és világos siker, amelyre büszke lehet Washington, hiszen bosszút állhatott a kivégzett amerikai állampolgárok haláláért is. Az más kérdés, hogy a likvidálás sikere milyen hatással lesz az Iszlám Állam és általában a dzsihádisták terrorizmus jövőjére.

E ponton érdemes felidézni, hogy mi történt az al-Káidával Oszáma bin Láden 2011-es halálát követően. A terrorszervezet addigra már egyébként is csökkenő szerepet játszott a nemzetközi dzsihádisták „körökben”, és amikor Ajmán al-Zaváhiri átvette az irányítást, ez a tendencia csak tovább folytatódott. Érdeemi szervezeti megújítást, újjászerveződést, látványos terrorakciókat nem lehetett tapasztalni. Az al-Káida manapság csak ott tud sikeresen túlélni, ahol a globális nézeteit háttérbe szorítva, a helyi lakossági igényekre, a törzsi-politikai realitásokra figyelve alakítja a tevékenységét. Ezt látjuk Szíriában és Jemenben. A szervezet erejét nem bin Láden halála törte meg igazán, hanem az Iszlám Állam kikiáltása, ami arra késztetett több regionális al-Káida szervezetet és sejtet, hogy inkább az új, fiatalabb, ambiciózusabb és mindenképpen sikeres csoport részeként folytassa a harcot.

A hasonlóság talán csupán ennyi is a két személy között, mert – Bagdádától eltérően – bin Láden mindig is egy elitista, globális terrorszervezetet képzelt el, és nem is vállalkozott volna olyan teológiai újításokra, mint a „kalifátus” kikiáltása, saját magának pedig minden muszlim vezetőjeként történő vizionálása. E tekintetben Bagdádi halálának valószínűleg egy kicsit más lesz a hatása a saját szervezetére. Az utódlás mindig is kényes kérdés, és potenciálisan lehetőséget biztosít arra, hogy viszály alakuljon ki a vezetés tagjai között, ami viszont gyengítheti a szervezetet. A szélsőséges, „világmegváltó” ideológiával operáló ISIS esetében könnyebben történhetnek belső szakadások, kiválások, ráadásul Bagdádinak az elmúlt években kialakult egy [belső ellenzéke](#) is.

Akár mennyi bizonytalanság is van a „hogyan tovább?” tekintetében, az biztos, hogy Abu Bakr al-Bagdádi halála nem fogja a dzsihádisták terrorizmus végét jelenteni sem a Közel-Keleten, sem általában az iszlám világban. Az erőszak mögött meghúzódó ideológia sokkal szélesebb körű, mint maga az Iszlám Állam, és továbbra is virágzik. Az iszlám világ jelentős területeit átható társadalmi és politikai feszültségek ezentúl is jelen lesznek, a mostani trendek alapján nem úgy tűnik, hogy a számuk vagy a súlyosságuk középtávon csökkenne. Így aztán az is valószínű, hogy még sokáig jelentik az Iszlám Államhoz hasonló szélsőséges szerveződések táptalaját, illetve az ott élők annak tömegbázisát.

Lehet, hogy nem al-Káidának és nem is Iszlám Államnak fogják hívni a Közel-Kelet következő domináns terrorszervezetét, de ez tulajdonképpen mindegy is. A lényeg, hogy a térséget átható strukturális válságok még sokáig táplálni fogják a szélsőséges mozgalmakat, amelyekben a dzsihádisták még egy ideig dominánsak maradnak. Éppen ezért a fenyegetés mértéke nem fog csökkenni Bagdádi halála után sem, csupán egy-egy terrortámadás kockázatának a mértékét az Iszlám Állam adott tagszervezetének (tartományának) a képességei fogják jobban meghatározni.